

הקנאים ביותר של המישטר הקומוניסטי, כביכול, מעריצים את שיטת תיו ומחקים אותה.

הזרוע הרביעית

תומאס ג'פרסון, מנסח מגילת העצמאות האמריקאית, אמר פעם: „אם יהיה עלי לבחור בין ממשלה ובין עיתונות חופשית, אבחר בעיתונות חופשית.“ כוונתה היתה לאמר בצורה נוקבת זו: בלי עיתונות חופשית, לא תיתכן ממשלה טובה. בהעדר העין הפקוחה של העיתונות, כל ממשלה מוכרחה להיות רעה.

כדבריו של הוגה-דיעות אחר, הלורד אקטון הבריטי: „השילטון משחית, והשילטון המוחלט משחית באופן מוחלט.“ המחסום היחיד העומד בין השילטון ובין השחיתות המוחלטת הוא העיתונות.

הוגה-דיעות שלישי, הצרפתי שארל דה-מונטסקיה, חילק לפני יותר ממאתיים שנה את השילטון בין שלוש זרועות: הזרוע המחוקקת (הפרלמנט), המבצעת (הממשלה) והשופטת (בית-הדין).

כמציאות של ימינו, קיימת זרוע רביעית, הזרוע הממדעת (אמצעי-התיקשות). בלי פעולתה התקינה של זרוע זו, כל שלוש הזרועות האחרות אינן יכולות לתפקד כמכשירים דמוקרטיים. קל להסביר זאת.

הפרלמנט נבחר על-ידי האזרחים כולם. איך יוכלו האזרחים לבחור, אם אינם מקבלים זרם בלתי-פוסק של מידע על הנבחרים בהווה ובעתיד, על רמתם המוסרית, כישוריהם, דיעותיהם, מעשיהם? איך יבחרו מבלי לקבל מידע רב, עצום על המתרחש בכל שיחיו החיים, על ההישגים והלוקויים, הבעיות והסכנות? איך כמעט עניין שאינו נכלל בהגדרה זו.

קל וחומר הממשלה. בחברה המודרנית, יש לממשלה כוח עצום. אצבעותיה הארוכות חודרות לכל פינה בחיי האזרח, משפיעות גם על חיי הפרטים ביותר. המישטר ומסד-ההכנסה, שרותי-הביטחון ופקחי-התנועה, מוצעת הלול המפקח על הבנקים, הרבנות והסניט הירוקה, יחד עם אלפי גופים ובעלי-שררה, חולשים כיום על כל פרט בחיי האדם. הטבע האנושי הוא כמו שהוא, וכמעט כל בעל-שררה יהפוך לעריץ גדוד או קפון, ייכנע לפיתוי השוחד והחנופה, אם לא יחשוש בכל רגע שעין הציבור פקוחה לרווחה. עין הציבור היא התיקשות.

הציבור צריך לדעת מי שולטים בו, מה הם עושים, איך הם משתמשים בעוצמה

שרי-המישפטים לשעבר צדוק (עם עורכת „דבר“, חנה זמר) חכם שומט מידי תפוח-אדמה לוחט

לשון-הרע — אותו חוק ששרי-המישפטים שמואל תמיר בא עתה להפי-תוך עליו ולהוסיף עליו מאה מונים. „השילטון משחית...“ ראה לעיל.

כמו מרכל בשוק

תפקידו של העיתונאי בחברה הדמוקרטית הוא, על כן, עצום ורב. האם הוא מודע לכך? האם הוא חש, בכל רגע של עבודתו, באחריות העצומה המוטלת עליו? בוודאי שלא. גם העיתונאים הם רק בני-אדם, ולפעמים גם זה לא.

כאשר הכשיר הטבע את בעלי-החיים למילוי תפקידיהם, הוא נטע בהם דחפים ואינסטינקטים. כדי שבעלי-החיים יוכלו לפרות ולרבות ולקיים את הגזע, נטע בהם הטבע את הדחף המיני. כדי שיוכלו להגן על איזור-מחייה המספיק לקיומם ולהמשך גיזעם, הוא נטע בהם תוקפנות מבוקרת.

כדי להבטיח שהעיתונאי ימלא את תפקידו החיוני בחברה הדמוקרטית, נטע בו הטבע את התשוקה לפקוד.

העיתונאי רודף אחרי הידיעה, מחפש אותה, חופר באדמה כדי לגלותה, משתמש בכל האמצעים האפשריים, ולפעמים גם הבלתי-אפשריים.

מדוע? יתכן כי נדמה לו שבכך הוא מקדם את הקאריירה האישית שלו, מגדיל את משכורתו, מאדיר את העיתון שעליו גאווה. יתכן שהוא פועל, לעיתים, מתוך שחצנות, נקמנות ושאר מניעים פסולים — ממש כמו שרים, חברי-כנסת, פקידים, ולפעמים גם שופטים.

אולם כל הדחפים האלה משרתים, כפופו של דבר, אינטרס חברתי חיוני — הצורך בזרימת המידע, שהוא כרם בעורקי הגוף הדמוקרטי.

עשיתי כמיטב יכולתי כדי לשתול את הדחף העמוק הזה — הדחף לגילוי המידע ולפירסומו — בכמה „דורות“ של עיתונאים שעברו תחת ידי. הם פוריים עתה בכל כלי-התיקשות, ואני מקווה שאינם בוגדים בשליחות זו.

כאותה סימנה: „לעזאזל, לפרסם!“

האם פירוש הדבר שהכל מתור, שאין מיגבלות, שהעיתונות עומדת מעל לכל הסייגים?

בוודאי שלא. אסור לעיתונות להעליל עלילות, להשמיץ אדם בלא עוול בכפו, לשקר, להתעלל, היא מצווה גם על כיבוד הגון של צינע-הפרט, כשאין סיבה חברתית סבירה לפגיעה בה. בהמשך הדברים אשתדל להוכיח שיש גם כיום הגנה טובה ומספקת, השאקה היא: היכן מוצבים גבולות אלה? ומי ישמור עליהם? אפשר לקבוע גבול בין תליאביב לחיפה. הוא יכול לעבור ליד הרצליה, ליד חדרה או ליד עתלית, אם להזכיר שלושה מקומות. כל אלה יהיו גבולות, אך ההבדל ביניהם עצום.

גם הגבול בין חופש-העיתונות ובין פירסום דיבה, או בין חופש-העיתונות וחידרה לצינע-הפרט, יכול לעבור במקומות שונים. במישטר הדמוקרטי הנאור — והדוגמה בהיא הידועה לכך היא ארצות-הברית — הגבול הוא לטובת חופש-העיתונות, במבואות חיפה ממש. חולירע 1 וחולירע 2 מציבות את הגבול ליד רמת-אביב.

הדבר הוא כה חמור, מפני שעד היום הזה לא מצא המחוקק לנכון לחוקק חוק הקובע ביכלל את זכות-היסוד של העיתונות, יתר על כן, בית-הדין העליון, במישפט ההיסטורי של חברת החשמל נגד העיתון הארץ, קבע קביעה גוראה, הקרובה לאין שיעור יותר לאיזוטסיה מאשר לווינגטון 1908: שאין חובה של עיתון לדווח, אין חובה ציבורית כזאת. במילא גם אין לעיתונות הזכויות הדרושות למילוי חובה זו.

זה נקבע על-ידי הרוב, בדיון חוזר שנערך לפני הרכב של המישה שופטים עליונים, בהנהגת הנשיא הנוכחי, משה לנדוי. הרוב הזה דחה את החלטת הרוב בהחלטה קודמת, בדיון שנערך בהרכב של שלושה שופטים, באותו מישפט עצמו.

בפסק-הדין המקורי של מאיר שמגר, שבוטל על-ידי הרוב של לנדוי, נקבע: „אמת-המידע, שעל פיה יש להציג את השמירה על חופש-הביטוי כשיקול עליון, מן הראוי שתבוא לידי ביטוי מלא... מתן האפשרות להודמנות להשמעת ביקורת על פעלו של השילטון הוא עיקר שאין בלעדי קיום למישל-דמוקרטי תקין...“

(המשך בעמוד 64)

ראש-הממשלה בנין (עם ח"כ אברמוביץ) צדיק מלאכתו השחורה נעשית על-ידי אחר

המטרה בידיהם, מהי רמתם המוסרית והרוחנית, מהם השקפותיהם ומעשיהם. איך מתנהלים המחלקות והמדורים, מי מתלונן על מה, אילו בעיות התעוררו ואיך נפתרו או לא נפתרו. הדבר מחייב זרם בלתי-פוסק של מידע החודר לכל פינה בחיי הציבור, וגם לחייהם של יהודים רבים.

הוא הדין לגבי בית-הדין. האגדה אומרת כי השופטים הם אנשים עליאנושיים, המחוסגים מפני כל פיתוי, שאינם מושפעים מדיעות פרטיות, שכל פסק-דין שלהם משקף את הצדק הצרופ.

למרכזה הצער, אין זה כך. כפי שאמר אחד מקורמני היותר-רחמנים של שרי-המישפטים הנוכחי: „השופטים הם בני-אדם, ולפעמים גם זה לא.“

שופט יכול לטעות, ולראייה: מיספר ניכר מאד של פסק-דין מתבטלים מדי שנה על-ידי עמיתיהם בערכאה גבוהה יותר. לשופטים יש דיעות, העלילות להשפיע עליהם, לפני ימים מעטים הכריז שופט-שלום ירושלמי, בפסק-דין רשמי, שהפקרת ימית דינה כהפקרת ירושלים. פסק-הדין נגע לאנשי גוש-אמונים, שהפגינו נגד ראש-הממשלה, אשר הפקיר את ימית.

שופטים יכולים לחטוא. המוקרים הם נדירים, למרבה המזל. אך הפיתוי קיים תמיד.

התיאוריה המישפטית מודעת לכל הסכנות האלה, והיא גם יודעת מהי התרופה העיקרית: פומביות המישפט, פתיחת בית-הדין למישפט לעיתונות, הפקחת עין על כל שלב של כל מישפט.

יש על כך חוות-דעת של שופטים רבים. די להזכיר את דבריו של המישפטן הבריטי בנטהם, שאמר: „באפלת החשאינות פועלים במלוא תנופתם אינטרסים חשוכים והעולה בכל צורותיה... רק במידה שקיימת פומביות, פועלים הבלמים המונעים אי-צדק מישפטי. באין פומביות אין צדק. הפומביות היא נישמת הצדק. היא מעמידה את השופט עצמו למישפט, בשיבתו בדיון, הפומביות היא ביטחון הביטחונות!“

לא גיליתי מובאה זו בעצמי. מצאתיה בדבריו של חברי-הכנסת שמואל תמיר, שנאמרו לפני 15 שנים, כשהיה אחד הדוברים נגד חוקי